

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Sammendrag av St. meld. nr. 44 (2008–2009)

Utdanningslinja

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Sammendrag av St. meld. nr. 44 (2008–2009)

Utdanningslinja

Innhold

	Utdanningslinja – et solidarisk kunnskapssamfunn	5	3.4 3.5	Stimulere til læring i arbeidslivet	9
1	Sammendrag	6	3.6	Finansiering av livsopphold for voksne i grunnopplæringen	9
2	En variert og mer praktisk grunnopplæring	7	3.7	En mer helhetlig realkompetansevurdering på alle nivåer	9
2.1	Tettere oppfølging av den enkelte elev og lærling.....	7		Karriereveiledning – økt profesjonalisering og bedre koordinering	10
2.2	Et mer variert og praktisk ungdomstrinn.....	7	4	Fagskoler: sentrale i kunnskapssamfunnet	11
2.3	En mer relevant opplæring.....	7		Behov for flere høyt utdannede	12
2.4	En fleksibel opplæring	7	5	Alle skal ha like muligheter til høyere utdanning.....	12
2.5	Praksisveier i fag- og yrkesopplæringen.....	7	5.1	Kapasitet i høyere utdanning	12
2.6	Fellesfagenes rolle i yrkesfaglig opplæring	7	5.2	Gjennomføring og frafall	12
2.7	Samarbeid skole–arbeidsliv.....	8	5.3	Undervisning i universitets- og høyskolesektoren.....	12
2.8	Læreplasser	8	5.4	Samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon	12
2.9	Kvalitetsvurdering i fag- og yrkesopplæringen	8	5.5	Relevant utdanning: samarbeid med arbeidslivet	12
2.10	Internasjonalt samarbeid	8	5.6	Klarere skille mellom yrkesbachelor og akademisk bachelor.....	13
2.11	Mer forskning på fag- og yrkesopplæringen.....	8	5.7	Bedre kunnskap om utdanningskvalitet, relevans og læringsutbytte	13
2.12	Ungdom som slutter i videregående opplæring	8	5.8	Fleksibel utdanning	13
3	Kompetanseutvikling og livslang læring	9	5.9	Fleksible innganger til høyere utdanning	13
3.1	Kompetansepoltiske aktører – roller og samarbeid	9	5.10	Samsvar mellom utdanning og arbeidslivets behov	14
3.2	En ny sjanse til voksne med lav utdanning	9	6		
3.3	En mer fleksibel grunnopplæring for voksne.....	9			

Utdanningslinja – et solidarisk kunnskapssamfunn

Like muligheter til å fullføre utdanning er en forutsetning for at vi skal ta vare på og videreutvikle velferdssamfunnet etter norsk modell med små sosiale forskjeller mellom folk. Flere må fullføre utdanning for å komme i arbeid og ha et trygt ståsted i arbeidslivet.

Å satse på forskning og utdanning vil være viktig i økonomisk sammenheng, men kunnskap og utdanning er også et velferdsgode i seg selv. Grunnleggende ferdigheter er viktig for at mennesker skal ha kontroll over sitt eget liv og mestre hverdagen sin. Utdanning stimulerer til demokratisk deltakelse, kulturell utvikling og til den enkeltes selvfølelse og identitet. Vi trenger mer kunnskap og kompetanse både for å møte utfordringer i samfunnet og til å utvikle oss som mennesker.

Norge står overfor mange krevende oppgaver. Økende samhandling og konkurranse globalt, store miljø- og fattigdomsproblemer i verden og nasjonale velferdsoppgaver vil kreve oppdatert og ny kunnskap dersom vi skal kunne skape et godt samfunn og bidra til en mer rettferdig og bærekraftig verden. Norge lever i stor grad av næringer som krever høykompetent arbeidskraft. Slik vil det være også i framtida.

Arbeidslinja er en bærebjelke i den rødgrønne regjeringen. Men arbeidslinja betyr ikke det samme som den gjorde tidligere. I kunnskapsnasjonen Norge er det stadig færre jobber som ikke krever videregående opplæring eller høyere utdanning. For å lykkes med arbeidslinja må vi først lykkes med utdanningslinja. Det er ekstra viktig å investere i utdanning i krisetider.

For å kunne tilby alle en utdanning og derigjennom en trygg plattform for livet videre, og for å dekke vårt framtidige samfunnsbehov for kompetanse, må faktorer som fører til sosiale skjevheter, mangel på motivasjon og frafall rettes opp. Frafall og sosiale skjevheter er i dag et problem på alle nivå i utdanningssystemet. Regjeringen vil styrke utdanningssystemets evne til å motvirke sosiale forskjeller og legge grunnlag for livslang læring gjennom nye tiltak i grunnskolen, videregående opplæring, fagskolen, høyere utdanning og den formelle og den uformelle voksenopplæringen.

Regjeringen legger vekt på tidlig innsats som en hovedstrategi for å sikre alle en god utdanning og forhindre frafall. Dette innebærer både å satse i tidlig alder, og å sette inn tiltak tidlig når problemer viser seg gjennom skolegangen. Grunnlaget for denne strategien ble lagt i St.meld. nr. 16 (2006–2007) ... og ingen sto igjen. *Tidlig innsats for livslang læring*, og videreutviklet i St.meld. 31 (2007–2008) *Kvalitet i skolen*. Hvordan barnehagene systematisk kan bidra til tidlig innsats er tatt opp i den nylig fremlagte barnehagemeldingen.

For første gang fremmes en stortingsmelding som omhandler helheten i samfunnets kompetansebehov, og drøfter hvordan strategiske utfordringer i møte med disse skal håndteres.

Til grunn for meldingen ligger blant annet NOU 2008:18 *Fagopplæring for framtida*, NOU 2007:11 *Studieforbund – læring for livet* og NOU 2008:3 *Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning*.

1 Sammendrag

Behovet for arbeidskraft med bare grunnskoleutdanning er lav og kommer etter alt å dømme til å bli enda lavere i årene framover. At flere fullfører videregående opplæring er derfor viktig, både for den enkelte og for samfunnet. Frafall kan skyldes flere forhold. Særlig utsatt er unge som ikke har fått med seg gode grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen, og problemet er særlig stort i fag- og yrkesopplæringen. Regjeringen vil sette inn flere tiltak for å nå målsettingen om at flest mulig skal gjennomføre en videregående opplæring. Det skal legges opp til en tettere oppfølging av den enkelte elev og lærling. Unge som allerede har falt ut av utdanningen, skal følges opp tettere enn i dag. I tillegg skal opplæringen gjøres mer faglig relevant og praksisnær, og det vil legges opp til større fleksibilitet slik at man i større grad kan ta hensyn til elevers ulike behov. Det skal også satses på et enda tettere samarbeid mellom utdanning og arbeidslivet.

Innovasjon og verdiskaping avhenger av en kompetent og produktiv arbeidsstyrke. Norsk arbeidsliv er i stor grad kunnskapsbasert og stiller store krav til omstillingsevne og innovasjon. Det innebærer at den enkelte arbeidstaker stilles overfor høye krav til kompetanse og til å kunne tilegne seg og ta i bruk ny kunnskap gjennom hele karrieren. Regjeringen mener det er avgjørende med en offensiv politikk for å vedlikeholde og styrke voksnes kompetanse. I et kunnskapsbasert arbeidsliv er det de med lavest utdanning som står i størst fare for å falle utenfor arbeidsmarkedet.

Regjeringen vil spesielt satse på den gruppen voksne som i dag mangler grunnleggende ferdigheter og som ikke har gjennomført videregående opplæring, gjennom å styrke rettighetene til opp-

læring og utvikle et fleksibelt system som ivaretar de voksnes behov for å kunne kombinere opplæring med arbeid og familieliv. Regjeringen er opptatt av at den kompetansen som den enkelte opparbeider seg gjennom arbeidsliv og deltakelse i frivillig arbeid skal verdsettes, og, vil derfor styrke systemet for realkompetansevurdering på alle nivåer.

Høyere utdanning står overfor en todelt utfordring i tida som kommer. Norge er nå i starten av en periode med store ungdomskull. Samtidig er det sannsynlig at studietilbøyeligheten også vil øke. For å kunne gi et godt tilbud til flere studenter og til en mer mangfoldig studentgruppe vil regjeringen for det første satse på å styrke undervisningen ved universiteter og høyskoler. For det andre vil regjeringen stimulere til et enda bedre samarbeid mellom høyere utdanning og arbeidslivet. For det tredje skal fleksibiliteten i høyere utdanning videreutvikles slik at flere kan ta gradsutdanninger og etter- og videreutdanninger. Regjeringen er også opptatt av å videreutvikle fagskolen som et godt alternativ til høyere utdanning.

Det er i stor grad interesser og muligheten til å bruke sine evner som styrer ungdommenes karriereønsker og valg av utdanning. Det er verken ønskelig eller mulig for staten å styre ungdommens valg og dimensjonere utdanningssystemet ut fra framskrivninger om framtidige behov på arbeidsmarkedet. Derimot vil regjeringen arbeide for at det blir bedre kunnskap om arbeidslivets behov, og for at ungdommen skal kunne ta mest mulig informerte valg. For noen viktige fagområder, slik som lærerutdanning, helsefag og realfag, er det i tillegg nødvendig med særskilte tiltak for å stimulere til større interesse og rekruttering.

2 En variert og mer praktisk grunnopplæring

2.1 Tettere oppfølging av den enkelte elev og lærling

- videreføre arbeidet for å heve kvaliteten på rådgivningstjenesten
- etablere gode systemer for overføring av relevant informasjon om elevene mellom grunnskolen og videregående skole
- gi tilskudd til fylkeskommunene for å ha tettere oppfølging av elever som sliter med grunnleggende ferdigheter og skårer lavt på kartleggingsprøver

2.2 Et mer variert og praktisk ungdomstrinn

- invitere et utvalg kommuner til utprøving av et nytt og mer praktisk fag – arbeidslivsfag - på ungdomstrinnet fra skoleåret 2009/2010
- etableres faget som alternativ til 2. fremmedspråk og fordypning i norsk/samisk og engelsk
- utarbeide læreplan for forsøksvirksomheten og veiledninger for arbeidet med arbeidslivsfaget
- evaluere hvordan ordningen med fordypningsalternativene i norsk/samisk og engelsk fungerer for elevene

2.3 En mer relevant opplæring

- styrke kompetansen til aktører i fag- og yrkesopplæringen på temaene læreplanforståelse, vurdering og veiledning.
- opprette en gruppe som skal utrede framtidens matematikkfag og hvordan matematikkfaget kan bli mer relevant og engasjerende for elevene
- bidra til god IKT-bruk i skolen

2.4 En fleksibel opplæring

- utarbeide veiledningsmaterieell med eksempler på hvordan omdisponering av inntil 25 prosent av timene kan skje
- åpne for en generell mulighet for elever på ungdomstrinnet til å ta fag fra videregående opplæring dersom den er basert på avtaler mellom skoleeiere
- utarbeide eksempler på og informasjon om ordningen med å ta fag fra videregående opplæring
- informere fylkeskommunene og elever i videregående skoler bedre om mulighetene for elever i videregående opplæring til å ta fag fra universiteter og høyskoler

2.5 Praksisveier i fag- og yrkesopplæringen

- etablere praksisveien som et ordinært, men ikke søkbart, løp mot full fagutdanning
- videreutvikle praksisbrevet som en kjent grunnkompetanse, og en del av praksisveien
- arbeide for at fylkene tar i bruk praksisveien og praksisbrevordningen

2.6 Fellesfagenes rolle i yrkesfaglig opplæring

- gjennomgå læreplanene i fellesfag med sikte på at kompetansemålene i størst mulig grad skal egne seg for yrkesretting
- forskriftsfeste et generelt krav om at opplæringen i fellesfagene skal være faglig relevant og tilpasset de ulike utdanningsprogrammene
- utarbeide veiledninger til læreplaner for fag som gir konkrete eksempler på hvordan opplæringen i fellesfagene gjøres faglig relevant for elever på ulike utdanningsprogrammer
- fremme forskning om yrkesretting
- vurdere eventuelle endringer i eksamen i engelsk i sammenheng med gjennomgangen av læreplanene i fellesfagene

2.7 Samarbeid skole–arbeidsliv

- vurdere mulighetene for hospitering og utveksling av personale mellom skole og arbeidsliv
- styrke samarbeidet mellom arbeidsliv og utdanningssektor om prosjekt til fordypning
- videreutvikle lektor II-ordningen basert på det pilotprosjektet som gjennomføres i 2009
- utarbeide en ny handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen med særlig vekt på høyere utdanning
- utarbeide veiledningsmateriell for hvordan det kan arbeides med entreprenørskap i opplæringen
- etablere et forskningsprosjekt for å se nærmere på effekten av entreprenørskapsopplæring

2.8 Læreplasser

- ta initiativ overfor alle aktuelle parter for å fornye samfunnskontrakten om forpliktelser til å opprette læreplasser
- utarbeide en strategi for læreplasser i offentlige virksomheter
- vurdere om og eventuelt hvordan en rett til læreplass og/eller fireårig opplæring i skole kan gjennomføres. Juridiske, økonomiske og praktiske forhold skal utredes. På denne bakgrunn vil regjeringen vurdere eventuelle endringer.

2.9 Kvalitetsvurdering i fag- og yrkesopplæringen

- innføre et helhetlig kvalitetsvurderingssystem for fag- og yrkesopplæringen

2.10 Internasjonalt samarbeid

- prioritere det europeiske samarbeidet om fag- og yrkesopplæring og følge rekommandasjoner fra EU så langt de passer innenfor det norske systemet

2.11 Mer forskning på fag- og yrkesopplæringen

- styrke forskningen på fag- og yrkesopplæringen

2.12 Ungdom som slutter i videregående opplæring

- kartlegge og evaluere skolenes rådgivning og fylkenes Oppfølgingstjeneste
- endre forskriftene for Oppfølgingstjenesten
- vurdere utfordringer og muligheter for en mer systematisk bruk av praksisnær opplæringsrelatert aktivitet for ungdom som ikke benytter sine rettigheter til ordinær opplæring

3 Kompetanseutvikling og livslang læring

3.1 Kompetansepolitiske aktører – roller og samarbeid

- etablere et nasjonalt kompetanseforum med deltakere fra nærings- og utdanningsmyndighetene, partene i arbeidslivet, Kommunenes sentralforbund (KS), Universitets- og høyskolerådet (UHR) og fagskolerådet
- vurdere hvordan det kompetansepolitiske samarbeidet mellom utdanningsmyndighetene og fylkeskommunene enda bedre kan bidra til å nå regionale og nasjonale kompetansepolitiske målsettinger.
- styrke og tydeliggjøre rollen til Vox som nasjonalt kompetansepolitisk fagorgan
- opprettholde tilskuddet til studieforbundene
- implementere ny lov om voksenopplæring
- utvide kunnskapsgrunnlaget med sikte bedre resultatmålinger og vurderinger i samarbeid med studieforbundene

3.2 En ny sjanse til voksne med lav utdanning

- bedre forståelsen for voksnes rett til grunnleggende ferdigheter og styrke tilsynet på dette området
- styrke informasjonsarbeidet overfor voksne om deres rettigheter
- arbeide for at flere blir motivert til å ta opplæring i grunnleggende ferdigheter

3.3 En mer fleksibel grunnopplæring for voksne

- sette i gang et arbeid med sikte på å innføre en rett til opplæring i grunnleggende ferdigheter for voksne som har behov for det, i kombinasjon med videregående opplæring
- sette i gang et informasjonsprosjekt for at flere voksne med rett til grunnopplæring blir kjent med rettigheter og muligheter for formell opplæring

- synliggjøre gode modeller for fleksibel grunnopplæring for voksne
- vurdere om voksne over 25 år som ikke tidligere har *bestått* videregående opplæring, bør ha rett til slik opplæring

3.4 Stimulere til læring i arbeidslivet

- styrke Norgesuniversitetet som knutepunkt mellom utdanning og arbeidsliv på etter- og videreutdanningsområdet
- ta initiativ til en diskusjon om rammevilkårene for etter- og videreutdanning gjennom Nasjonalt kompetanseforum
- utvikle tiltak som kan bidra til at eldre arbeidstakere med lav utdanning deltar mer i kompetanseutvikling og læring i arbeidslivet
- sette i gang en utredning av en norsk ordning med et nettverk av kompetansetillitsvalgte eller tilsvarende
- i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet, vurdere tiltak som kan bidra til å styrke små og mellomstore bedrifters arbeid med kompetanseutvikling
- videreutvikle BKA slik at programmets metoder når flere med svake grunnleggende ferdigheter

3.5 Finansiering av livsopphold for voksne i grunnopplæringen

---

- stimulere til at det utvikles mer tilpassede tilbud på fag- og yrkesopplæring for arbeidssøkere uten fullført videregående opplæring
- invitere noen fylker til å delta i utviklingsarbeid på dette

3.6 En mer helhetlig realkompetansevurdering på alle nivåer

- styrke samordningen og skape en mer enhetlig praksis for realkompetansevurdering

3.7 Karriereveiledning – økt profesjonalisering og bedre koordinering

---

- opprette en nasjonal enhet for karriereveiledning

4 Fagskoler: sentrale i kunnskapssamfunnet

- styrke de offentlige godkjente fagskolene med 400–450 nye plasser i 2009
- vurdere hvordan fagskolestudentenes mulighet til mobilitet kan opprettholdes når ansvaret for fagskolene overføres til fylkeskommunene
- opprette et råd for fagskolene
- gi kandidater som har fullført en toårig fagskoleutdanning, generell studiekompetanse under forutsetning av at kravet til norsk er oppfylt
- styrke statistikk og kunnskapsgrunnlag for fagskolene
- utrede om det bør innføres et system med fagskolepoeng i forbindelse med arbeidet med et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk

5 Behov for flere høyt utdannede

5.1 Alle skal ha like muligheter til høyere utdanning

- Opprettholde gratisprinsippet for høyere utdanning
- gjennomføre en ny levekårsundersøkelse for studenter
- videreføre satsingen på studentboligbygging
- sørge for fortsatt høy utdanningsstøtte
- sikre gode rammevilkår for studentsamskipnadene som det viktigste virkemiddel for studentvelferd

5.2 Kapasitet i høyere utdanning

- opprette 3800 nye studieplasser i 2009
- vurdere behov for studieplasser i forbindelse med de årlige budsjettene
- bruke aktivitetskrav for å opprettholde kapasitet på utdanninger som er grunnleggende viktige for samfunnet
- vurdere å flytte studieplasser for å sikre at det utdannes et tilstrekkelig antall kandidater

5.3 Gjennomføring og frafall

- sørge for bedre kunnskapsgrunnlag om gjennomføring av og frafall i høyere utdanning, herunder kartlegge geografiske forskjeller
- legge om database for statistikk om høgre utdanning (DBH) til en individbasert database
- bidra til økt læring mellom institusjonene om hvordan frafall best kan motvirkes
- følge opp institusjonenes arbeid med tett oppfølging av studentene, og tidlig innsats overfor nye studenter

5.4 Undervisning i universitets- og høyskolesektoren

- at institusjonene i større grad tilpasser undervisningen og forskningstilknytning til det læringsutbyttet man ønsker at studentene skal få

- stimulere til erfaringsutveksling av god undervisning mellom utdanningsinstitusjonene ved mer bruk av bistillinger
- styrke NOKUTs rolle i utviklingen av kvaliteten i utdanningene
- etablere flere sentre for fremragende undervisning (SFU)
- utvikle veiledning i hvordan den brede definisjonen av forskningsbasert undervisning skal brukes, i samarbeid med Universitets- og høyskolerådet
- stimulere til studentaktiv forskning

5.5 Samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon

- fremme faglig forankret samarbeid i universitets- og høyskolesektoren gjennom egne samarbeidsmidler

5.6 Relevant utdanning: samarbeid med arbeidslivet

- sørge for at alle norske høyere utdanningsinstitusjoner har en strategi for samarbeid med arbeidslivet som er utviklet sammen med arbeidslivet og studentene i råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) ved den enkelte institusjon eller gruppe av institusjoner
- vurdere incentivene for institusjonene til å inngå i forpliktende samarbeid med arbeidslivet og dermed ivareta sitt samfunnsoppdrag
- vurdere å ta inn arbeidsrelevans som kriterium i vurdering av institusjonenes kvalitetssikringssystem for utdanning
- innføre en norsk variant av avtakerpaneler i tråd med de danske erfaringene, i samarbeid med universiteter og høyskoler
- innføre frivillig praksis i høyere utdanning
- at de nye strategiene utviklet av institusjonene, arbeidslivet og studentene skal inneholde ordninger for frivillig praksis

- legge fram en handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen med vekt på høyere utdanning

5.7 Klarere skille mellom yrkesbachelor og akademisk bachelor

---

- i samråd med Universitets- og høyskolerådet (UHR) foreta en prioritering av hvilke bachelorutdanninger det er viktigst å styrke som selvstendige yrkesutdanninger
- inkludere yrkesrettingen av aktuelle bachelorgrader i arbeidet med en strategi for økt samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv, både lokalt og i departementets arbeid

5.8 Bedre kunnskap om utdanningskvalitet, relevans og læringsutbytte

---

- utvikle en studentundersøkelse for høyere utdanning
- sørge for bedre informasjon fra kandidatundersøkelsene til nye utdanningssøkere
- bidra til økt informasjon om og oppmerksomhet på læringsutbytte og vil følge opp institusjonens arbeid med kvalifikasjonsrammeverket
- bedre informasjonen om utdanningene til studenter og søkere
- delta i OECD-undersøkelsen om Assessment of Higher Education Learning Outcomes (AHELO)

5.9 Fleksibel utdanning

- opprette om lag 800 studieplasser for etter- og videreutdanning i 2009
- arbeide for at universitetene og høyskolene prioriterer å utvikle etter- og videreutdannings tilbud som møter kompetansebehovene innenfor den enkelte region eller på de fagområdene der institusjonen har spisskompetanse
- sidestille videreutdanning og grunntutdanning i finansieringssystemet
- gi etter- og videreutdanning en sentral plass i arbeidet til rådene for samarbeid med arbeidslivet (RSA)
- styrke Norgesuniversitetet som knutepunkt mellom utdanning og arbeidsliv på etter- og videreutdanningsområdet
- bedre kunnskapsgrunnlaget for etter- og videreutdanning
- bruke UNINETT aktivt for å tilby god infrastruktur for institusjonene
- bidra til at institusjonene bedrer fleksibilitet og tilgjengelighet for utdanningene i tråd med utviklingen i samfunnet
- gjennom revidert nasjonalbudsjett foreslå 21,3 millioner kroner til desentralisert utdanning og til etter- og videreutdanning

5.10 Fleksible innganger til høyere utdanning

- videreføre fleksible ordninger for å oppnå studiekompetanse
- videreføre og styrke kvalifiseringsordningene Y-veien og TRES som rekrutteringsveier til ingeniørstudier
- løpende håndtere søknader om innføring av Y-veien på andre fagområder

6 Samsvar mellom utdanning og arbeidslivets behov

- utarbeide en nasjonal plan for oppfølgingen av evalueringen av ingeniøruddanningen
  - utarbeide en ny satsing på realfag i samarbeid med aktørene i Nasjonalt forum for realfag
  - videreføre Vitensenterprogrammet i Forskningsrådet og støtten til de regionale vitensentrene for perioden 2010–2014. De regionale vitensentrene som er inkludert i porteføljen i dag, og som er i drift, vil få videreført støtten såfremt de oppfyller kravene. For å kunne opprettholde kvaliteten vil det i perioden ikke bli åpnet for at flere enn de som allerede er omfattet av ordningen, får statlig støtte
  - videreføre prosjektet GNIST
  - sikre at elever, lærlinger og studenter får tilgang til bedre informasjon og kunnskap om utdannings- og yrkesmuligheter
  - opprette et system for framskrivninger og analyser av framtidige kompetansebehov
  - legge fram en stortingsmelding om samhandlingsreformen og drøfte utdanning og rekruttering som virkemiddel
-
-

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet

Publikasjonen finnes på internett:
www.regjeringen.no

Omslagsbildet: Svein Erik Dahl i SAMFOTO

Trykk:
07 Gruppen AS - 06/2009